

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdetä:

Sinkkonen, M. (2021) Sosiaalipalveluilla on vain voitettavaa tehdessään työnsä tuloksia näkyväksi. TAMKjournal, 4.6.2021.

URL: <https://tamkjournal.tamk.fi/sosiaalipalveluilla-on-vain-voitettavaa-tehdessaan-tyonsa-tuloksia-nakyvaksi/>

Sosiaalipalveluilla on vain voitettavaa tehdessään työnsä tuloksia näkyväksi

- in [Kehittäminen ja soveltava tutkimus](#) · [Sosiaali- ja terveysala](#)
- — 4 kesä, 2021

Vaikuttavuus-ajattelu elää uutta nousukauttaan, ja erityisesti yhteisin voimavaroin tuotetut palvelut eivät voi enää välttää tilivelvollisuuttaan: tulevaisuudessa vaikuttavuusseuranta kytketään yhä tiiviimmin myös organisaatioiden rahoitukseen. Tämän tosiasian edessä sosiaalialan erityisasiantuntijan ylempään tutkinto-ohjelmaan lähdettiin rakentamaan uutta opintojaksoa ”Sosiaalialan palveluiden laatu ja vaikuttavuus”, joka toteutui ensimmäisen kerran syksyllä 2020. Artikkelissa kuvataan opintojakson pääsisällöt ja opintojaksosta saatu palaute. Opiskelijoiden palaute vahvisti ennakkokäsitystä opintojakson tarpeellisuudesta.

Kirjoittaja: Merja Sinkkonen

Vaikuttavuus

Marketta Rajavaara toteaa väitöskirjassaan (2007), että elämämme vaikuttavuusyhteiskunnassa, jossa vaikutustieto on tullut keskeiseksi vaatimukseksi ja vaikutuksia arvioivien tietokäytäntöjen merkitys on lisääntynyt. Todennettavissa oleva arvio vaikuttavuudesta on edellytys myös kestäväälle tiedolla johtamiselle.

Vaikuttavuus tarkoittaa toiminnan ansiosta tapahtunutta kokonaismuutosta toiminnan perimmäisessä tavoitteessa, esimerkiksi kuntoutuksen tuottamaa muutosta asiakkaan elämänhallinnassa. Suomessa vaikuttavuutta lähestytään usein vaikuttavuusketjun kautta: panos, tuotos, vaikutus, vaikuttavuus (input, output, outcome, impact). Vaikuttavuusketjussa voidaan lähteä liikkeelle panoksista ja teoista ja arvioida niiden mahdollista yhteiskunnallista vaikuttavuutta tai voidaan lähteä liikkeelle tavoitteellisesta vaikuttavuudesta, joka määrittää aiempien osien sisällön.

Vaikuttavuuden lähikäsitteitä ovat *vaikutus* eli mikä tahansa toiminnan seurauksena tapahtunut muutos, esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen mahdollistama työharjoittelu, sekä *kustannusvaikututtavuus*, jossa vaikuttavuuden määrä suhteutetaan toiminnan vaatimiin voimavaroihin, esimerkiksi työllistämistoimenpiteiden kokonaiskustannukset yhtä työllistynyttä kohti.

Vaikuttavuuden arviointi

Vaikuttavuuden mittarit ja mittaamistavat johdetaan kunkin toiminnan perimmäisestä *tavoitteesta*. Tärkeitä kysymyksiä ovat: Mikä vaikuttaa mihinkin? Miten, milloin ja millä edellytyksillä?

Vaikutuksista vaikuttavuuteen on ainakin kolme tietä: 1) Arvioidaan vaikuttavuus parhain mahdollisin keinoin, vaikka se onkin vaikeaa ja vie resursseja. 2) Valitaan vaikutukset huolella ja luotetaan, että niiden vaikuttavuus on positiivinen. 3) Mietitään, mikä haastaisi linkin vaikutuksen ja vaikuttavuuden välillä tai estäisi sitä toimimasta (poissuljetaan negatiiviset vaikutukset).

Vaikuttavuuden arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa palveluiden toimivuudesta ja siten parantaa palveluiden laatua ja tuloksellisuutta. Asiakkaiden osallisuus on olennainen osa arviointia. Vaikuttavuuden arvioinnissa muodostetaan aluksi käsitys palveluun tavoitteista, toimenpiteistä ja odotettavista tuloksista. Mikäli tavoitteet saavutetaan, on toimintamuoto hyvä. Jos tavoitteita ei saavuteta, on syytä pohtia toimintamuodon muuttamista. Jotta muutos voidaan todentaa, tarvitaan toimintakyvyn tai elämänlaadun mittaria. (Kettunen 2017.)

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus syntyy keskipitkällä (3–6 vuotta) tai pitkällä (6+ vuotta) aikavälillä (Sitra 2021).

Sosiaalipalveluiden vaikuttavuuden arvioiminen ja sen haasteet

Vuonna 2015 voimaan tulleen uuden sosiaalihuoltolain mukaan palvelun vaikuttavuutta tulee seurata. Sosiaalityöllä tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 15 §).

Myös hyvään ammattietiikkaan kuuluu kiinnostus siihen, mitä palveluiden avulla saadaan aikaan (Kettunen 2017). On tärkeää kuitenkin muistaa, ettei vaikuttavuustieto korvaa arvioihin perustuvia poliittisia valintoja. Usein ollaan tilanteessa, jossa resurssien rajallisuus määrittää toimintaa ja valinta pitää tehdä vaihtoehtoisten, usein hyvien ja kalliiden vaihtoehtojen välillä. Halvat ja huonot sekä kalliit ja huonot yleensä karsiutuvat automaattisesti pois, toisaalta halvat ja hyvät valitaan todennäköisesti ja toivottavasti.

Tavoitteena olevaan muutokseen vaikuttavat aina muutkin tekijät kuin sosiaalipalvelut. Yleensä yhteiskunnallinen vaikuttavuus vaatiikin useiden eri tahojen yhteistyötä. Vaikutus ei myöskään ole suoraviivainen: arkielämän sujuminen esimerkiksi on riippuvainen mm. sosiaalisista suhteista, taloudellisesta toimeentulosta ja asuinolosuhteista. Vaikutus syntyy myös hitaasti: haasteena voi olla se, että asiakkuus on jo päättynyt, jolloin ei ole mahdollista saada enää tietoa intervention vaikutuksesta.

Vaikuttavuudessa on lopulta kyse siitä, mikä on arvokasta ja tavoiteltavaa ja miten siihen päästään.

Vaikuttavuuden tutkiminen sosiaalialalla on alkutekijöissään verrattuna terveyspalveluihin (Pohjola, Kemppainen & Väyrynen 2017). Toisaalta taas palveluiden yhteiskunnallinen merkittävyys ja ammatillisten käytäntöjen kehittäminen edellyttävät näkemystä toimintojen vaikuttavuudesta. Sosiaalityö on vastuussa työnsä tuloksista kansalaisille, asiakkaille, muille kollegoille ja yhteistyökumppaneille, taustaorganisaatioille sekä yhteiskunnalle.

Tähän asti artikkelissa on kuvattu opintojakson sisältöä pähkinänkuoressa. Seuraavaksi kuvataan lyhyesti opiskelijoilta saatua palautetta.

Opiskelijoiden näkemykset opintojaksosta

Opintojakson toteutus sisälsi kirjallisuuteen perustuvan ennakkotehtävän, automaattisesti tarkistettavan tentin, opettajien ja vierailijoiden luentoja keskusteluineen sekä tiimitehtävän. Tiimitehtävän ohjeistus oli seuraava: *Valitkaa yksi konkreettinen toiminta/ palvelu ja*

kuvatkaa sen perimmäinen tavoite konkreettisesti. Sitten kuvatkaa vaikuttavuusketju mittareineen ja arvioikaa sitä kriittisesti. Voi olla jo olemassa oleva prosessi ja mittari tai voitte itse laatia sellaisen. Käyttäkää vähintään viittä vaikuttavuuden arviointia käsittelevää lähdettä.

Opiskelijatiimejä oli kuusi, ja niiden aiheiksi muotoutuivat seuraavat:

- muistisairauden kuntouttavan päivätoiminnan vaikuttavuuden arviointi (MIKE-menetelmä)
- erityissosionomi osana varhaiskasvatuksen arkea (hankkeen vaikuttavuuteen luotiin mittaristo)
- palvelutarpeen arviointi (ARVOA-toimintakykymittaristo)
- lapsen hyvä päivä (LIS-YC-vaikuttavuusmittari)
- Virtuaalisesti vierellä -hankkeen osallisuuden mittari
- etsivän nuorisotyön vaikuttavuus (Sovari-mittari).

Opiskelijat antoivat opintojaksolle yleisarvioksi 5,5 (arviointiasteikko 1–7) ja omien osaamistavoitteiden saavuttamiselle 5,6. Aihe koettiin tärkeäksi ja opintojakson vaatavuus sopivaksi.

”Vaikuttavuus on vaikea teema ja mielestäni hyvin siihen on päästy käsiksi.”

”Laadun määrittelyt ennestään tuttuja, mutta vaikuttavuus uutta. Ja todella hyvä, että sitä käytiin läpi, koska tuntuu, että se on esim. yksiköiden esimiehille hepreaa.”

”Kurssi oli juuri sopivan vaativa opintojen loppupuolella.”

”Mielenkiintoisia luentoja ja luennoitsijavierailijoita.”

”Hyviä luentoja ja välitehtävät mielenkiintoisia ja tarpeellisia. Tykkään kokonaisuudesta paljon.”

Uudeksi opintojaksoksi arviot olivat varsin positiivisia, ja opintojaksoa oltiin valmiit jopa laajentamaan.

”Jaksolla hyvää keskustelun ja ajattelun herättämistä sosiaalialan laadun ja vaikuttavuuden tärkeydestä. Aiheesta voisi olla laajempikin kurssi.”

”Opetus oli laadukasta, sitä olisi voinut olla enemmänkin. Monipuolisesti käsiteltiin aihetta! Tiimityöstä ja muiden töistä oppi myös hyvin.”

Kohti vaikuttavampia sosiaalipalveluita

Opiskelijoiden tiimehtävät ja opintojaksopalautteet vahvistavat uskoa siihen, että vaikuttavuusosaaminen on tärkeää ja että meillä on tätä osaamista koko ajan enemmän ja enemmän. Sosiaalipalvelut usein viimesijaisina palveluina rakentavat hyvinvointiyhteiskuntaa ja todentavat jo Suomen perustuslaissa (731/1999, 19 §) mainittua oikeutta sosiaaliturvaan: ”Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.”

Sosiaalipalveluiden vaikuttavuuskeskustelussa onkin kyse siitä, miten rajalliset resurssit käytämme. Jos palvelut eivät tuo riittävää parannusta asiakkaan elämään, kannattaa niitä kehittää. Ja tähän tarvitsemme tietoa palveluiden vaikuttavuudesta. Ihminen tarvitsee ihmistä ja toisen kohtaamista, mutta toimintatavat voivat olla monenlaisia – ja niiden on tärkeää kehittyä yhteiskunnan kehittyessä. Tärkeää on myös tuoda esille palveluiden vaikuttavuutta yhteiskunnan tasolla. Ilman sosiaalipalveluita meillä ei olisi hyvinvointiyhteiskuntaa.

Lähteet

Kettunen, P. 2017. Vaikuttavuuden arviointi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Luettu 25.5.2021. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//tutkimusraportti_2-2017.pdf

Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Lapin yliopistokustannus.

Rajavaara, M. 2007. Vaikuttavuusyhteiskunta: Sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen. Kelan tutkimusosasto Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 84. Luettu 25.5.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-669-733-1>

Sitra. 2021. Vaikuttavuuden arviointi. Luettu 25.5.2021. <https://www.sitra.fi/aiheet/vaikuttavuuden-arviointi/>

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Lisätietoa

Vaikuttavuuden talo <https://sites.uef.fi/vaikuttavuuden-talo/>

Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointi <https://www.facebook.com/groups/finsoc>

Kirjoittaja

Merja Sinkkonen

Yliopettaja, sosiaalipalveluiden johtaminen

LeGit-tutkimusryhmän jäsen

Hyvinvointi ja terveysteknologia, TAMK

merja.sinkkonen@tuni.fi

Kuvituskuva: TAMK/Essi Kannelkoski